

KAHRAMANIN MİTİK YOLCULUĐU PROF. DR. FUZULİ BAYAT ARMAĞANI

Editörler:
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ
Dr. Esra ÇAM

KAHRAMANIN MİTİK YOLCULUĐU
PROF. DR. FUZULİ BAYAT
ARMAĞANI

EDİTÖRLER

PROF. DR. BİLGEHAN ATSIZ GÖKDAĞ
DR. ESRA ÇAM

KAHRAMANIN MİTİK YOLCULUĐU PROF. DR. FUZULİ BAYAT ARMAĞANI

Editörler
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ
Dr. Esra ÇAM

Hakemler
Doç. Dr. Seçkin SARP KAYA
Doç. Dr. Erhan SOLMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Nükte Sevim DERDİÇOK
Arş. Gör. Dr. Ali BALCI
Arş. Gör. Dr. Şima DOĞAN BALCI
Arş. Gör. Dr. Orhan BALDANE
Arş. Gör. Dr. Didem Gülçin ERDEM KÖK
Arş. Gör. Dr. Samet DOYKUN
Arş. Gör. Gökçe EMEÇ YÜCESOY
Dr. Mohammad RAZZAGHI
Dr. Avazkhon UMAROV
Uzm. Dicle CİCA
Dr. Esra ÇAM

Genel Yayın Yönetmeni
Hakan Sarı

Kapak Tasarımı & Dizgi
IHLAMUR

1. Basım
IKSY: 139
Ihlamur Akademi: 58
Aralık 2023
ISBN: 978-625-66330-2-5

Baskı ve Cilt
Girişim Ajans Ofset
Sertifika No: 47852

IHLAMUR

Topkapı Mah. Kahalbaş Sok. No:31/1 Fatih - İstanbul
Tel: +90 535 550 00 05
kitap@ihlamur.com.tr
www.ihlamurkitap.com
Kültür Bakanlığı Sertifika No: 12669

Ihlamur Akademi, İdeal Kültür Yayıncılık markasıdır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 5

OTOBİYOGRAFİ 7

PROF. DR. FUZULİ BAYAT'IN BİLİMSEL ÇALIŞMALARI
Çağla ÇAMA 19

KENDİNİ TÜRK KÜLTÜRÜNE, ARAŞTIRMAYA ADAMIŞ BİR BİLİM İNSANI
PROF. DR. FUZULİ BAYAT İLE SÖYLEŞİ
Dr. Esra ÇAM, Arş. Gör. Gökçe EMEÇ YÜCESOY 43

HATIRALAR VE KİTAP TANITIMLARI

HEM HOCAM HEM DE ESKİ BİR DOSTUM
Doç. Dr. Ateş AHMEDLİ 53

PROF. DR. FUZULİ BAYAT'IN İKİ KİTABI HAKKINDA
Doç. Dr. Tahir ORUCOV 63

PROF. DR. FUZULİ BAYAT'IN DİNİ FOLKLOR ARAŞTIRMALARI HAKKINDA
Doç. Dr. Aynur GEZENFER QIZI 77

AKADEMİK MAKALELER

ÇAĞDAŞ HALK BİLİMİNE GENEL BİR BAKIŞ
Prof. Dr. Muhtar KAZIMOĞLU İMANOV 87

YÜZYILDAN YÜZYILA SÜRÜKLENEN AFGAN KADINLARI
Prof. Dr. Neslihan DURAK 97

ÂŞIKNAMELERİN ÂŞIK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI AÇISINDAN ÖNEMİ
VE ÂŞIK ALİ ÇATAK'IN ÂŞIKNAME TÜRÜNDEKİ BİR DESTANI
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ 105

DEDE KORKUT ANLATMALARI VE KÖROĞLU ANLATMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ
Prof. Dr. Metin EKİCİ 131

BAĞIMSIZ TÜRK CUMHURİYETLERİNDE ONOMASTİK ALAN VE ULUS İNŞASI
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ 139

KIBRISLI ÂŞIK KENZİ'NİN YETİŞMESİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜNÜN KATKISI
Prof. Dr. Umay TÜRKES GÜNAY 153

ALEVİLİKTE KALIP DEĞİŞTİRME: RUH GÖÇÜ İNANCI
Prof. Dr. Caner IŞIK 157

UYGUR ATASÖZLERİNE YANSIYAN TOPRAK UNSURU VE ANLAMLARI ÜZERİNE
Prof. Dr. Alimcan İNAYET 181

FOLKLORUN İŞLEVLERİNDEN BİRİ OLARAK EKONOMİ VE
İKTİSADİ FOLKLOR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ 191

OĞUZ KAĞAN DESTANI'NİN MİTOLOJİK VE KÜLTÜREL KODLARI
Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV 199

DEDE KORKUT HİKÂYESİNDE KAMU VİCDANI
Prof. Dr. Mehmet Naci ÖNAL 217

SHE'RIYATDA G'OYAVIY QARASHLARNING BADIY TAJJASSUMI
Prof. Dr. Nodira SOATOVA 239

ORTA TOROSLARIN ZİRVESİNDE BİR KUTSAL MEKÂN: BULGAR BOZOĞLAN
Prof. Dr. Selçuk PEKER, Doç. Dr. Haktan KAPLAN 251

TÜRKMEN BAŞILIK GELENEĞİNDE MERV YOLU VE DESTANCI BAŞI GURT YAKUP
Prof. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN 271

BAŞI: GÖNÜL GÖZÜYLE BAKAN GÖNÜL SEVDALISI
Prof. Dr. Şomirza TURDİMOV, Türkiye Türkçesine aktaran: Dr. Avazkhon UMAROV 283

KORKUT ATA'DAN AHMET YESEVİ'YE TÜRK KÜLTÜRÜNDE SÜREKLİLİK UNSURLARI
Prof. Dr. Ali YAMAN 289

MUHAMMAD KARİMHOCA'NIN "TÜRKÇE KAİDE" ADLI KİTABI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME
Prof. Dr. Marufjon YULDASHEV 299

TÜRK KÜLTÜRÜNDE MEZAR GELENEĞİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI
Doç. Dr. Kübra YILDIZ ALTIN 305

ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA'NIN TASNİF ETTİĞİ HALK HİKÂYESİNDE DİNİ UNSURLAR
Doç. Dr. Sagıp ATLI, MSc. Hilal AYBEY 319

ARKAYA BAKMAK TABUSU ÜZERİNE
Doç. Dr. Tuğrul BALABAN 341

"SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRDÜĞÜ BOY" A GÖSTERGEBİLİMSEL BİR YAKLAŞIM
Doç. Dr. Mehmet Emin BARS 353

TÜRKMEN EFSANELERİNDE ŞEHİR VE KÖY ADLARININ KÖKENİ
Doç. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN 371

ŞİFA OCAKLARINA BALIKESİR'DEN BİR ÖRNEK: SİY AHLAMA OCAKLARI
Doç. Dr. Satı KUMARTAŞLIOĞLU 385

TEBRİZLİ ÂŞIK SADAĞAT GENCELİ VE GENCELİ ÂŞIK OKULU
Doç. Dr. Fazıl ÖZDAMAR 403

VAN-BAHÇESARAY HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR
Gülhan AKPINAR KORKMAZ, Dr. Öğretim Üyesi İsmail ABALI 413

ALİ ŞİR NEVAİ ÖZBEK DİLİ VE EDEBİYATI MÜZESİNDE BULUNAN TÜRKÇE ESERLER KATALOĞU
Dr. Öğr. Üyesi Çetin YILDIZ 429

"PODACHINING QIZI" ERTAGIDA İNİTSİASİYA MAROSİMİNİN POETİK TALQİNİ
Dr. Jamila ASQAROVA 489

"TORKİSTON" DOSTONI SYUJETIGA DOİR
Arş. Farrux JABBOROV 495

GASPIRALI İSMAIL BEY'İN MİSİR ZİYARETİ VE DÜNYA MÜSLÜMANLARI KONGRESİ
Yasemin YILMAZ, Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ 505

SUNUŞ

Elinizdeki kitap, ömrünü halk bilimi araştırmalarına adanmış, ilkeli bir akademisyene, Azerbaycan'ın bağımsızlığı için mücadele etmiş bir vatan sevdalisine ve kıymetli bir kültür araştırmacısına takdim edilmek üzere hazırlanmış bir armağan kitaptır. Türk halk biliminin önemli araştırmacılardan Prof. Dr. Fuzuli Bayat, kırk yılı aşkın süredir yaptığı kuramsal yönü güçlü çalışmalarla Türkoloji alanında adından sıklıkla söz ettirmiştir. Kendisinden sonra gelen araştırmacılara yol gösterici misyonuyla alana çok fazla katkı yapan bilim insanlarından biri olmuştur.

Prof. Dr. Fuzuli Bayat, Türk dünyasını bir bütün olarak gören ve çalışmalarını da bu bakış açısıyla gerçekleştiren bir âlimdir. Azerbaycan doğumlu olan Bayat, “iki devlet bir millet” ilkesini şiar edinerek Azerbaycan-Türkiye kardeşliğine inanan ve bu uğurda, aksiyon ortaya koyma noktasında çekinmemiş bir aydındır. Prof. Dr. Fuzuli Bayat, yaptığı çalışmalarda Türk kültür evrenine bütüncül bakarak derinlikli analitik yorumlar getirmiştir. Türk halk biliminin neredeyse her sahasında çalışmaları bulunan Bayat; Türk mitolojisi, Türk şamanlığı, Türk destancılık geleneği üzerine çok sayıda kült eserler ortaya koymuştur.

Prof. Dr. Fuzuli Bayat'ın 65 yaşına armağan edilmek üzere hazırlanan bu çalışmanın ilk bölümünde kendisinin kaleme aldığı, fotoğraflarla süslenen otobiyografisinin yanında bibliyografya bilgisi, akademi dünyasından yakın dostlarının paylaşma nezaketi gösterdikleri ortak hatıra yazıları ile kendisiyle yapılmış söyleşi yer almaktadır. Kitabın ikinci bölümü, Türk dünyasından önde gelen Türkoloji araştırmacılarının özgün araştırma makalelerinden oluşmaktadır. Kitap, önemli 39 bilim insanının imzasını taşımaktadır. Bu çalışmalardan 9'u “Genel Konular” hakkında; 14'ü “Türk Halk Edebiyatı” konusunda; 6'sı “Gelenek, Görenek ve İnançlar” konusunda kaleme alınmış olup 29 akademik yazıdan oluşmaktadır.

Türkoloji alanının önemli isimlerini bir araya getiren bu kitapta yer alan yazılar, Prof. Dr. Fuzuli Bayat Hoca'mızın özen ve dikkati ile belirlenmiştir. Bu eserin ortaya çıkmasında gerek yazılarıyla gerekse hakemlik sürecinde destek vererek yanımızda olan değerli bilim insanlarına teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz. Bilim dünyasına katkıları için de Prof. Dr. Fuzuli Bayat Hoca'mıza şükranlarımızı sunar, 65 yaşını kutlayacak olan değerli hocamıza uzun ve sağlıklı bir ömür dileriz.

ÂŞIKNAMELERİN ÂŞIK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI AÇISINDAN ÖNEMİ VE ÂŞIK ALİ ÇATAK'IN ÂŞIKNAME TÜRÜNDEKİ BİR DESTANI

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

e-posta: bayramdurbilmez@gmail.com, ORCID:0000-0002-6682-8455.

1. Âşıknamelerin Âşık Edebiyatı Araştırmaları Açısından Önemi

Âşık sanatı ve edebiyatı araştırmaları açısından önemli kaynaklardan biri de âşıklar tarafından yazılan/söylenen âşıkname türündeki destanlardır (Durbilmez, 2018a: 154-156). Âşık sanatı temsilcilerinin yazılı kaynaklardan okudukları, sözlü kaynaklardan duydukları, aynı çağda yaşayıp gördükleri ve yakından tanıdıkları âşıkları sıralayıp onların bazı özelliklerini dile getirdikleri destanlara “âşıkname” adı verilir. Âşıknamelere “âşıklar destanı”, “âşıklar serencamı” gibi adlar yanında “şairname”, “şairler destanı”, “ozanlar destanı”, “tekerleme” gibi adlar veren âşıklar da bulunmaktadır. Söz gelimi Türkmenoğlu (Durbilmez, 1998: 33-34), Kul Gazi (Kaya, 2009: 112-114) ve İsmetî “Âşıkname” (Kaya, 2009: 42) adını verir. Bosnavî (Bayrı, 1941: 3-6), Gamgüder (Göde, 2010: 345-346), Feryadî (Özen, 1983: 59) gibi âşıklar “Âşıklar Destanı”, Talip Kılıç “Âşıklar Serencamı” (Kaya, 1985: 18-19) diye ad verir. Âşık Ömer (Elçin, 1988: 319- 334), Ruhsatî (Kaya, 1994: 401- 402), Noksanî (Güney, 1953: 93-94; Kaya, 2009: 149-150), Şevki Halıcı (Cemiloğlu, 1999: 41) ve Ozan Gürbüz (Durbilmez, 2007: 154-155 ve 169) “şairname” demeyi tercih

eder. Pir Yakup ve Keşşafağlı “*Şairler Destanı*” (Öztelli, 1975: 3-4), Âşık Sun’î “*Tekerleme*” (Elçin, 1988: 84-87) der.

Âşıknamelerde bazı âşıklarla ilgi çeşitli bilgilere rastlamak mümkündür. Bu bilgiler arasında âşığın adı ve/veya –varsa- soyadı, soyu / sülâlesi / ailesi, memleketi, sosyokültürel çevresi, fiziki yapısı, karakter özellikleri, eğitimi, mesleği, gezip gördüğü yerler, âşık sanatı içindeki yeri (mahlası, saz çalıp çalmadığı, doğmaca söyleyip söylemediği, atışma yapıp yapmadığı, hikâyeye anlatıp anlatmadığı, âşıklıkta ustası/ustaları olup olmadığı, yetiştirdiği çırakları olup olmadığı, rüyada bade içip içmediği, vb.), mensup olduğu âşık kolu, mensup olduğu dinî ve tasavvufi zümre, vd. sayılabilir. Bu türdeki bazı destanlarda geçen ipuçlarından hareketle bazı âşıkların yaşadığı yüzyıl hakkında bile çıkarımda bulunmak mümkün olabilmektedir. Bu bilgiler, özellikle hakkında fazla bilgi bulunmayan âşıklarla ilgili yapılacak araştırmalar açısından büyük önem taşımaktadır. Âşık veya âşıkların başka âşıklar üzerindeki etkisini, yaşadığı dönemde veya ölümünden sonraki dönemlerde başka âşıkların gözüyle nasıl değerlendirildiğini göstermesi bakımından da âşıknamelerin değeri büyüktür. Bu bilgiler arasında âşık edebiyatı tarihine ışık tutacak yeni bilgiler de yer alabilir. Bununla birlikte âşıkname söyleyen/yazan âşığın âşıkname/şairname/şairname de yer verdiği âşıklarla ilgili değerlendirmelerini mutlak doğru kabul etmek de yanlış olacaktır. Âşıkların başka âşıklardan bahsederken şahsi duygu ve düşüncelerini katarak bazı âşıkları aşırı övme, bazılarını ise taşlama yoluna gidebilecekleri de araştırmacılar tarafından göz ardı edilmemelidir.

Âşıknamelerin klasik Türk edebiyatı şairlerinden söz eden şura tezkireleri ile karşılaştırılamayacak kadar sınırlı bilgiler taşıdığını belirtmekte yarar vardır. Ancak birden çok âşığın söylediği/yazdığı âşıknamelerde aynı âşıktan söz eden bentler/dizeler varsa o âşık hakkında daha fazla bilgi edinme imkânı da bulunabilmektedir.

Bazı âşıkların âşıkname türündeki destanlarında, kıskançlık sebebiyle, çok usta âşıklara bile yer vermedikleri de bilinmektedir. Söz gelimi Âşık Ömer’in destanında “*bugüne kadar bilinen bilinmeyen*” 161 âşığın/şairin adından söz edilmekle birlikte Âşık Ömer ile aynı yüzyılda yaşayan Gevherî’ye yer verilmediği görülmektedir. Şükrü Elçin, bunu Âşık Ömer’in kıskançlığına bağlar ve şöyle bir değerlendirmede bulunur: “*Âşık Ömer’in... muasırı ve zaman zaman İstanbul’da kendisi ile atışmalarda bulunduğu Gevherî’yi zikretmemesini unutkanlıktan ziyade kıskançlıkla açıklamak mümkündür*” (1988: 319).

Âşık sanatı içinde âşık tarzı halk hikâyeleri tasnif etme ve/ya anlatma özel bir yer tutar. Bu sebeple âşık edebiyatının genel olarak âşık tarzı şiirler ve âşık

tarzı halk hikâyelerinden meydana geldiğini söylemek mümkündür. Âşıkname-lerde âşık tarzı halk hikâyesi kahramanlarına da rastlanması, bu tür destanların âşık tarzı halk hikâyeleri konusunda yapılacak araştırmalar açısından da önemli olduğunu gösterir. Bu durumda âşıknameler, âşıknameleri söylen/yazan âşıkla- rın hikâye varlıklarını göstermesi bakımından önemli olduğu gibi, bu âşıkların yaşadığı çağda ve yörede hangi halk hikâyelerinin bilindiğini göstermesi ba- kımından da önemli birer bilgi kaynağı olmaktadır. Söz gelimi Kayseri yöresi halk hikâyeciliği ve halk hikâyeleri konusunda araştırma yapılırken Kayserili âşıklar tarafından söylenen/yazılan âşıknameler de taranmalı ve değerlendir- meler sırasında bu âşıknamelerde geçen bilgilerden de yararlanılmalıdır. Bu konuda Kayserili âşıklardan Meydanî'nin “âşıklar” redifli âşıknamesini örnek vermek mümkündür. Meydanî bu âşıknamesinde Kerem ile Aslı, Karaca Oğlan ile Elif, Hurşit ile Mahmihi, Arzu ile Kamber, Leyla ile Mecnun, Yazıcıoğlu ile Senem, Emrah ile Selvi, Âşık Garip, Sürmeli Bey ile Senem gibi halk hikâ- yelerinden söz eder. Aynı destanda Nesimî, Mansurî gibi hakkında efsaneler anlatılan kişilerden de bahsedilir. Ayrıca Avşar Türkmenleri arasında anlatılan Dadaloğlu ile ilgili anlatılara da değinilir. Halk hikâyesi kahramanı olmasa bile, “ustam” dediği Âşık Veysel Şatıroğlu'nun Gülizar ile evliliğinden de Meydanî “Şatıroğlu bülbül olmuş gülüne” dizesiyle söz eder. Meydanî'nin âşıkname türündeki destanında yer alan anlatı kahramanları ile ilgili dörtlükler şöyledir:

*“Bir bülbül gül için düşerse zâra
Giderse gurbete gelmez âşıklar
Böylece söyleyin ahvalim yâra
Arar ya Aslı'sın bulmaz âşıklar*

*Karac'oğlan der ki ezel ezeli
Sevmiştir Elif'i, Türkmen güzeli
Hurşit Mahmihi'ye dökmüş gazeli
Dökülür yaprağı solmaz âşıklar*

*Ağarmış Kamber'in sakal, saçları
Ferhat Şirin için delmiş taşları
Mecnun da Leylâ'ya dökmüş yaşları
Ağlar da gözlerin silmez âşıklar*

*Yazıc'oğlu kalem almış eline
Şatıroğlu bülbül olmuş gülüne
Mansurî infazı dostun dârına
Söylenir ismi de ölmez âşıklar*

*Nesimî'nin neler geldi başına
Kerem de kerpeden vurdu dişine
Emrahî de düşmüş Selvi peşine
Kimseler derdini bilmez âşıklar*

(...)

*Garib'in sazı da kaldı perdeli
Senem'in yolunda öldü Sürmeli
Koca Dadaloğlu Avşar Beyleri
Bilirim gaflette kalmaz âşıklar” (Durbilmez, 2000: 151)*

Genelde âşık edebiyatı, özelde âşık tarzı halk hikâyeleri araştırmalarında âşık-namelerin mutlaka kaynak olarak kullanılması gerektiğini daha iyi göstermek için Vanlı âşıklardan Celâlî'nin “*İşte âşıkların hâli böyledir*” yineleme ayaklı âşıknamesini de örnek verebiliriz. Celâlî'nin bu âşıknamesinde hayatı etrafında halk hikâyesi oluşan, başka bir ifadeyle halk hikâyesi kahramanı olan âşıklar önemli bir yer tutar. Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Karaca Oğlan ile Karacakız, Şah İsmail, Arzu ile Kamber, Sürmeli Bey, Âşık Garip, Kurbanî ile Peri Tahir ile Zühre, Emrah ile Selvi, Koroğlu gibi halk hikâyelerine telmihte bulunulur. Aynı destanda Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha gibi âşıklar tarafından anlatılan halk hikâyelerinden de söz edilir. Nesimî, Pir Sultan, Seyranî, Yunus Emre gibi âşıklar/derviş şairler hakkında anlatılan efsanelere de değinilir. Hatta Âşık Elesger'in çarlık yönetimiyle mücadeleleri olduğu bile belirtilir. Bunlardan başka, ünlü âşıkların atışmaları ile ilgili hikâyeli atışmalar (Durbilmez, 2017a: 22) arasında yer alan Şenlik ve Sümmanî Karşılaşması'ndan da söz edilir. Söz konusu âşıknamenin konuyla ilgili dörtlükleri şöyledir:

*“Kerem ile Aslı ateşte kalmış
Ferhat Şirin için dağları delmiş
Gevherî aşk için ne hâle gelmiş
İşte âşıkların hâli böyledir!*

*Mecnun Leyla için düştü çöllere
Karac'oğlan destan oldu dillere
Şah İsmail hasret üç güzellere
İşte âşıkların hâli böyledir!*

*Züleyha Yusuf'u zindana atmış
Kamber de Arzu'nun derdine batmış
Sürmeli bey iken kölelik etmiş
İşte âşıkların hâli böyledir!*

*Garip para için Haleb'e kaçmış
Kurbanî kırk kızdan Peri'yi seçmiş
Elesker çarlıkla kavgaya düşmüş
İşte âşıkların hâli böyledir!*

*Tahir ile Zühre küskün göçtüler
Nesimî'nin derisini açtılar
Sümmanî'yle Şenlik çok yarıştılar
İşte âşıkların hâli böyledir!*

*Hızır Pir Sultan'ı dâra astırmış
Dertli'nin derdi çok, candan bezdirmiş
Seyranî'ye aşk delisi dedirtmiş
İşte âşıkların hâli böyledir!*

(...)

*Yunus Emre derya gibidir durgun
Emrah Selvisi'nin boyuna vurgun
Köroğlu kahraman sonunda vurgun
İşte âşıkların hâli böyledir!" (Yenitürk, 43-42 :1993)*

Demek ki Van yöresinde halk hikâyeciliği ve halk hikâyeleri araştırılırken Vanlı Âşık Celâlî'nin ve Vanlı başka âşıkların âşıkname türündeki destanları da taranmalıdır. Konumuz açısından önemli bir örnek de Ağrılı âşıklardan Gamgüder'in "Âşıklar Destanı"dır. Gamgüder'in "Âşıklar Destanı"nda Leyla ile Mecnun, Vamık ile Azra, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslıhan, Âşık Garip, Emrah ile Selvi, Mahbupla Yaralı Mahmut, Sümmanî ile Gülperi gibi halk hikâyelerinden söz edilir. Bu halk hikâyelerinden söz eden dörtlükleri şöyledir:

*"Aşk denilen dertten şikâyetim var
Seven kişi olur köle elinden
Biçare âşığı Leyla gibi yâr
Mecnun etti saldı çöle elinden*

*Vamık ile Azra sevdi birbirin
Dağları deldirtti Ferhat'a Şirin
Herhal Aslıhan'dan vardır haberin
Kerem yanıp döndü küle elinden*

*Kaç âşıkta vardır Garip talahı?
Esir-i zülf etti Selvi Emrah'ı
Mahbubla Yaralı Mahmud'un ahı
Düştü böyle dilden dile elinden*

*Şenliği doldurdu sevdadan kaba
Gülperi'ye yandı Sümmanî Baba
Bayburtlu Celâlî, Zihnî acaba
Sanki çekmedi mi çile elinden?" (Göde, 2010: 345)*

Âşıknamelerde derviş sanatı temsilcilerine, peygamberlere, mutasavvıflara, hatta klâsik Türk edebiyatı şairlerine de yer veren âşıklar vardır. Âşıknameler, muhtemelen derviş sanatı temsilcilerinin tarikat büyüklerinden bahsettikleri şiirlerin ve bazı klasik Türk edebiyatı temsilcilerinin şairname türünde yazdıkları bazı örneklerden etkilenen âşıkların etkisiyle söylenmeye/yazılmaya başlamıştır. Âşıknameler arasında derviş sanatı temsilcilerine, peygamberlere ve din ve tasavvuf önderlerine yer veren örneklerin bulunması, âşıkname söyleyen/yazan âşıkların beslendiği kaynaklar arasında derviş sanatının da bulunduğunu gösterir. Aynı şekilde klâsik Türk edebiyatı şairlerine yer verilen âşıkname örneklerinin de olması, bu sanat temsilcilerinin klâsik Türk edebiyatı ile de etkileşimde olduklarını düşündürür. Zaten klasik Türk edebiyatı şairlerinden İşretî'nin 16. yüzyılda meydana getirdiği şairname, bu türün ilk örneklerinden biri, belki de birincisidir. Âşıknamelerde bazı klasik Türk edebiyatı temsilcilerine de yer verilmesi, bu temsilcilerin âşıklar tarafından benimsendiğini göstermesi bakımından ayrı bir önem taşır.

Âşıkname türündeki destanların 7, 8, 11, 14, 15 ve 16'lı hece kalıplarıyla oluşturulmuş örnekleri bulunmaktadır. Yapı özellikleri bakımından sözlü edebiyat kaynaklı; mani-destan, koşuk-destan, semaî-destan, koşma-destan, yazılı edebiyat kaynaklı; mesnevî-destan, kalenderî-destan, divanî-destan ve semaî-destan biçiminde âşıknamelere rastlanır. Bu belirlemeden hareketle âşık tarzı Türk şiirinde kullanılan nazım birimleri, vezin kalıpları ve nazım biçimleri ile ilgili yapılacak araştırmalarda âşıkname örneklerinden de yararlanmak mümkündür. Aynı şekilde âşık tarzı Türk şiiri nazım türleri ile ilgili yapılacak araştırmalarda "âşıkname" türünden de bahsedilmeli ve bu türün hangi yüzyıldan beri örneklerine rastlandığı, hangi Türk coğrafyalarında bilindiği, kimler tarafından söylendiği/yazıldığı, hangi nazım biçimleriyle oluşturulan örnekler bulunduğu, bu türde hangi konulara yer verildiği, vd. gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Doğan Kaya tarafından âşıknameler üzerine yapılan bir araştırmada, bent sayıları bakımından 3-85 haneli âşıknameler bulunduğu belirlenmiştir. Bu belirlemeye göre 85 dörtlükten oluşan âşıkname, Âşık Feymanî tarafından söylenmiş/yazılmıştır. Gubarî ve Naçarî'nin âşıknameleri 60'ar dörtlük, Âşık Ömer'in

¹ Yapı özellikleri bakımından âşık tarzı destanlar hakkında bilgi ve örnekler için bk. Durbilmez, 2018: 80-101; Durbilmez, 2020b: 181-187; Durbilmez, 2021: 46-49.

59 dörtlüktür. Hızrî'nin 51, Noksanî'nin 35, Bosnavî'nin 34, Şem'î'nin 32 dörtlükten oluşan âşıknameşi vardır. Diğer âşıknamelerin hane sayısı bakımından 30 haneden daha az olduğu görülmektedir (2009: 14). Âşıknamelerde söz edilen âşıkların/şairlerin sayısı bakımından ise Hızrî'nin eseri ilk sırada yer almaktadır. Hızrî, âşıknamesinde 386 âşığa/şaire yer verirken Feymanî'nin “Çukurova Şairleri” adlı destanında 247, Âşık Ömer'in Şairname'sinde 172 âşıktan/şairden söz edildiği ortaya çıkarılmıştır (Kaya, 2009: 14).

Klasik Türk edebiyatında ilk şairname örneğine 16. yüzyılda rastlanmakla birlikte âşık edebiyatı alanında meydana getirilen âşıkname türünün günümüze ulaşan ilk örneği 17. yüzyılda meydana getirilmiştir. 17. yüzyıl âşıklarından Âşık Ömer tarafından söylenen/yazılan ve 59 dörtlükten oluşan âşıkname, âşık sanatı temsilcilerinin konuyla ilgili ilk örneklerinden biri, belki de birincisidir.

Âşıknameler konusunda yapılan araştırmalara öncülük eden bilgin Şükrü Elçin'dir. 1953'te Fuad Köprülü Armağanı'nda yayımlanan ve daha sonra Halk Edebiyatı Araştırmaları-1 (1988) adlı kitabına da alınan “Âşık Ömer'in Şairnamesi” başlıklı araştırmasında Ankara Millî Kütüphanede bulunan Fahri Bilge yazmaları arasındaki bir Âşık Ömer Divanı'nda yer alan destandan hareketle kısa bir değerlendirme yapmakta ve destan metnine yer vermektedir. Daha önce Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yayımlanan Âşık Ömer Divanı'nda yer alan aynı destanın 38 dörtlükten oluşan metni ile Fahri Bilge yazmaları arasındaki Âşık Ömer Divanı'nda yer alan destanın karşılaştırılarak incelenen araştırmanın sonunda ise 161 âşığın hangilerinin hangi nüshada yer alıp almadıkları da belirtilmektedir (Elçin, 1988: 319- 334). Bu araştırmadan başka Şükrü Elçin'in konuyla ilgili birkaç araştırması daha bulunmaktadır. Bu araştırmalar önce sırasıyla Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı Belleten'in 1974, 1975 ve 1976 yıllarında yayımlanmış, daha sonra Halk Edebiyatı Araştırmaları-1 (1988) adlı kitabına da alınmıştır. Elçin tarafından bilim dünyasına tanıtılan ve âşıkname türündeki destanlardan biri 17. yüzyıl âşıklarından Sun'î'nin destanıdır. Elçin'in Viyana Millî Kütüphanesi yazmaları arasında gördüğü Mixt 432 numarayla kayıtlı mecmuada yer alan ve 12 dörtlükten oluşan bu destanına Âşık Sun'î, “tekerleme” adını vermiştir. (1988: 84-87). “Noksanî'nin ‘Münâcat’ı ve Bir Türkünün Macerası” başlıklı araştırması da Şükrü Elçin'in âşıkname türündeki çalışmalarından biridir. Bu araştırmada adı geçen Noksanî, Erzurumlu Alevî âşıklardandır. 18. yüzyılın sonlarında yaşayan Noksanî'nin âşıkname türündeki destanı 36 dörtlükten oluşmaktadır. Hz. Muhammed ve bazı peygamberlere, meleklerle, Hz. Muhammed'in eşi Hatice ile kızı Fatıma ve torunları Hasan ile Hüseyin'e, Hz. Ali'ye, Alevî-Bektaşî önderlerine ve âşıklarına, hatta klasik Türk edebiyatının bazı temsilcilerine de yer verilen bu destan “münâcat”

başlığını taşır (1988: 88-91). 1846'da ölen Hızrî'nin âşıkname türündeki bir destanı da yine Şükrü Elçin tarafından değerlendirilmiştir. “*Tekerleme- Hızrî Cem’üş-Şâirân*” başlıklı bu destan 55 dörtlükten oluşmaktadır ve destanda 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında yaşayan 400’e yakın âşıktan/şairden söz edilmektedir (Elçin, 1988: 231-249). 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında yaşayan âşıklardan Gubarî'nin “*Vasf’ı Hudâî Resûl ve Cem’i Şu-arâ-yı Gubârî*” başlıklı destanı da yine aynı bilgin tarafından yayımlanmıştır. Gubarî'nin 59 dörtlükten oluşan bu destanı elifname düzeninde oluşturulmuş bir âşıkname özelliği taşımaktadır (Elçin, 1988: 256-259).

Şükrü Elçin, âşıknameleri “*şairname*” olarak adlandırarak bu destan türüyle ilgili şu değerlendirmede bulunur:

“Şairnameler, umumiyetle halk şairlerinin biyografilerine ışık tutacak bilgileri içine alan manzumelerdir. Bu manzumeler, hece vezni ile söylenmiş veya yazılmış eserlerdir. Şairlerin çağdaşları ile kendilerinden önce yaşamış sanatkârların adlarına, sanatlarına, devirlerine, memleketlerine, bağlı buldukları tarikat, zümre veya sınıflara dair bilgilerle süslenmiş bu şiirleri, bir bakıma Divan edebiyatımızın Tezkirelerini hatırlatmaktadır. Tezkireler, belli bir plâna, kronolojiye, alfabe düzenine veya estetik anlayışına göre hazırlanmış eserlerdir. Şairnamelerin ise bu hususiyetleri tam olarak aksettirdikleri söylenemez. Ancak henüz tam bir terim hüviyeti kazanmamış bu subjektif eserlerin halk edebiyatı araştırmalarında tarihî vesikalar ortaya çıkıncaya kadar değerli birer kaynak oldukları açık bir gerçektir. Bununla birlikte, şiirlerde verilen bilgilerin tenkidine ve tamamlanmasına olan ihtiyacın göz önünde bulundurulmasını unutmamak lâzımdır.” (1974-1975: 65; 1988: 84).

Azerbaycan'dan Âşık Valeh (Ahundov, 1961: 120-121), Âşık Kasım (Ahundov vd. 1986: 79), Gürcistan'dan Kamandar Efendiyev (Mustafayev, 1989: 8-9), vd. gibi âşık sanatı temsilcilerinin âşıkname türünde destanlar söylemiş/yazmış olmaları, bu destan türünün Türk kültür coğrafyasında da bilindiğini göstermektedir. Türkiye sahası âşık sanatında da başka âşıklardan bahsetme geleneği ile âşıkname türünde destan söyleme/yazma yaygındır. Söz gelimi Kars, Ardahan, Iğdır, Erzurum, Erzincan, Van, Tunceli, Artvin, Trabzon, Giresun, Kahramanmaraş, Malatya, Sivas, Adana, Osmaniye, Niğde, Denizli, Antalya,

² Şükrü Elçin'den başka Doğan Kaya (1985, 2014: 724-731), Bayram Durbilmez (1993, 2008), Zekeriya Karadavut (1993), Halil Altay Göde (2010), Şahin Köktürk (2011), vd. gibi araştırmacıların çalışmalarında da âşıkname türündeki destanlara yer verildiği görülmüştür. Bu konuda müstakil bir kitap çalışması Doğan Kaya (2009) tarafından yapılmıştır.

Konya, Kayseri, Nevşehir, Yozgat, Tokat, Çorum, Çankırı, Ankara, Eskişehir, İstanbul, Tekirdağ, gibi yörelerin âşık sanatında da âşıkname türünde destanlara rastlanmaktadır (Kaya,2009). Söz gelimi Karanlı Âşık Murat Çobanoğlu (Durbilmez,1993) âşıkname türündeki destanları ünlüdür (Durbilmez, 2014: 96, 317-318 ve 320-322). Yozgat yöresi âşıklarından Türkmenoğlu (Durbilmez 2020b:309-310), Gülbahçe (Durbilmez, 1998: 41-42), Çemeloğlu (Durbilmez, 1998: 47-48), Ozan Ersun / Sefil Ersun (Bağcı, 2002: 33, 43, 150-151), Gönüllü Coşkun (Gönüllü 1998: 9-10), Kaplanî (Kaplan 1998: 3-4), Sefil Döndü (1994: 59), vd. de âşıkname örnekleri bulunan sanatçılardandır.

Âşıkname türündeki destan söyleyen/yazan âşıkların sayıca fazla olduğu yörelerden biri de Kayseri ve yöresidir. Söz gelimi Kayserili/Kayseri’de yaşayan âşıklardan Hasretî (Durbilmez, 2020a: 312-314), Meydanî (Durbilmez, 2000: 151), Gözübenli (1988: 23), Firkatî (Üneş, 2018: 172-174), Kul Mustafa (Atılgan 1999: 226), Nuri Şahinoğlu/Samimî (Özsoy, 2005: 282-283), Gürbüz (Durbilmez, 2007: 154-155,169), Mahrumî (Kaya, 2009: 221-222), vd. gibi âşıkların âşıkname türünde destanları yayımlanmıştır. Ayrıca Meydanî, Gözübenli, Nizamoğlu, Duran Tamer gibi Kayserili/Kayseri’de yaşayan bazı âşıkların henüz yayımlanmamış âşıkname türünde destanları bulunmaktadır. Bu âşıklardan biri de Develili Âşık Ali Çatak’tır. Bu çalışmada Ali Çatak hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra özel arşivimizde bulunan henüz yayımlanmayan bir âşıknamesi değerlendirilecektir.

2. Âşık Ali Çatak

1 Temmuz 1924’de, Kayseri’nin Develi ilçesinin Yukarı Fenese mahallesinde doğdu. Babası Derviş Hocalardan Mehmet Derviş Çavuş, annesi Ali Efendi’nin kızı Fatma Kadın’dır. Lütfiye (d. 1926) ve Nuriye (d.1937) adlarında iki kız kardeşi olur. Develi Dumlupınar İlkokulu’nda ve Develi Merkez Ortaokulu’nda okur. Âşık Seyranî’nin şiirlerinin yaygın olarak söylendiği bir çevrede doğup büyüyen Ali Çatak, 27 Aralık 1939 gecesi gördüğü bir rüya sonucu âşıklığa yönelir. Kendi anlatımına göre, uyurken “Ali, Ali, Ali!” diye üç kez seslendiğini duyarak, saat iki civarında uyanır. Bahçeye çıkarak kendisine seslenenleri arar fakat çevrede kimse yoktur. Bu sırada yerin altından uğultulu sesler gelir ve yer sallanır. Yer sarsılınca herkes evinden dışarı çıkar. Sonradan anlaşılır ki, Erzincan’da deprem olmuş, Develi’de de hissedilmiştir. Hatta Develi’ye 12 km mesafedeki Soysallı köyü de depremden zarar görür. Kurtarma ekibine Ali de dâhil olur. Hatice adlı genç bir kızın cesedini enkaz altından çıkarır ve duygulanarak ilk şiirini söyler. Âşık

³ Bu âşıkname metinleri özel arşivimizde bulunmaktadır (B.D.).

Seyranî'yi “*manevî usta*” olarak kabul eder. Âşık olarak tanınmaya başlar. Adını ve soyadını mahlas olarak taşıyan âşık, göz rengi gök mavisi olduğu için “*Göğali*” (Gök Ali) lâkabıyla da anılır. 1940'ta, çalışmak için Ankara'ya gider. İnşaat işçisi olur. Amelelik, kalfalık, ustalık ve taşeronluk yapar. Bu arada evlenir. Askerlik dönüşü ilk eşinden ayrılır. 1954'te Fatma Hanım ile evlenir. Derviş (d. 1956) ve Şükrü (d. 1957) adlarında iki oğlu, Ayşegül (d.1962) adlı bir kızı olur. Şiirlerini Ankara'da çıkan bazı dergi ve gazetelerde yayımlar. Ankara'da yapılan bazı kültür ve sanat toplantılarına katılır. Develili Âşık Seyranî, Develili Derviş Osman, İncili Çavuş konulu araştırmalar yapar. 1978'de Kayseri'ye döner. Develi'de Seyranî Seminer ve Şenlikleri yapılmasına öncülük eder. Bu amaçla önce Seyranî Saz Korosu kurulmasını sağlar. Zamanın Develi Kaymakamı, Belediye Başkanı, Millî Eğitim Müdürü, Halk Eğitim Müdürü ve Develi Lisesi Müdürü'nün de bulunduğu Seyranî Seminer ve Şenlikleri Tertip Komitesinde yer alır. 20 Haziran 1979'da, ilk Seyranî Seminer ve Şenlikleri düzenlenir. İkinci Seyranî Seminer ve Şenlikleri, yine Ali Çatak'ın çabalarıyla, 14-15 Mayıs 1983'te gerçekleşir. Bu çabalarından dolayı, Ahmet Kabaklı tarafından âşığa “*Seyranî Delisi*” lâkabı takılır. 30 Mart 1985'te, Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından Ankara'da Âşık Ali Çatak ve Âşık Kemalî Bülbül için bir jübile düzenlenir. 18 Ağustos 1986'da, birkaç âşıkla birlikte Kayseri Halk Şairleri Kültür Derneği'ni kurar. Bir süre bu derneğin başkanlığını da yürütür. Seyranî Halk Kütüphanesi kurulmasını sağlar. Güçsüzler Yurdu, Hastane, Hapishane, Okul gibi yerlerde ücretsiz programlar düzenler. Âşık gecelerinden başka, Seyranî Şenlikleri, Dadaloğlu Şenlikleri ve Geleneksel Kayseri Âşıklar Bayramı yapılır. Türkiye'nin dört bir yerinden tanınmış âşıkları Kayseri'ye ve Develi'ye davet eder. Ankara ve Kayseri başta olmak üzere, Konya, Samsun, Bolu, Bursa, Kocaeli, İstanbul gibi âşıklık geleneğinin yaşatıldığı kültür merkezlerinde yapılan çeşitli bayram ve şöenlere katılır. Bu bayram ve şöenler arasında Konya Âşıklar Bayramı, İpek Yolu Halk Ozanları Şöleni, Kocaeli Fuarı-Âşıklar Şöleni, Bolu Âşıklar Şöleni, vd. bulunmaktadır. Âşıklarla atışmalar yapar. Efkarî, Hasretî, Kul Abdullah gibi âşıklarla yaptığı atışmalardan bazı örnekler yayımlanmıştır. Ayrıca Şifaî, Destanî, Fedaî, Cefaî, Zavallı, Garip İsmail, Mahrumî, Meydanî, Hasretî, Firkatî gibi Kayseri'de yaşayan âşıklarla da atışmalar yaptığı bilinmektedir. Saz çalamadığı için atışma sırasında zorlanır. Bu sebeple atışma sırasında orada bulunan âşıklardan biri onun yerine saz çalar. Konya Âşıklar Bayramında “*Bayrak*” şiiri ile “*Türkiye Birincisi*” olarak altın madalya kazanır. Gülpınar, Erciyes, Ortadoğu, 7. Gün, Seyranî, Yeni Meram, Kayseri Olay, Yeşil Everek Belediye'nin Sesi gibi dergi ve gazetelerde şiirleri yayımlanır. 20 Haziran 1996'da, Develi'de vefat eder. Develi'de, Kızık yolu üzerinde bulunan mezarlığa defnedilir.

Hakkında “*Develili Âşık Ali Çatak ve Şiirlerinden Seçmeler*” (Tatar 1996) ve “*Develili Âşık Ali Çatak, Hayatı-Sanatı - Şiirlerinden Örnekler*” (Singil 2002) adlı iki mezuniyet tezi, “*Develili Âşık Ali Çatak / Hayatı, Şiir Sanatı ve Eserleri*” (Erol 2016) adlı bir yüksek lisans tezi hazırlanır.

Âşık Seyranî, Dadaloğlu gibi âşıkların şiirlerinin okunduğu sözlü ortamlarda bulunma, rüya motifi, yoksulluk, gurbete çıkma ve sıla hasreti gibi sebeplerle âşıklığa yönelir. “*Bir gece uykudan çağırır / Bana aşkı verdi Mevlâ-yı Kerim / Yandı ateşlere aniden serim / Bir kurban misali gezdim yolunda*” dörtlüğünde olduğu gibi badeli olduğu belirtildiği ima edilir. Şiirlerinde “*Ali Çatak*”, “*Âşık Çatak*”, “*Naciz Çatak*”, “*Uslu Çatak*”, “*Çatak*” taşkımlarına rastlanır. Saz çalmaz. Seyranî, Dadaloğlu, Köroğlu, Yunus Emre, Âşık Veysel gibi âşıklardan/şairlerden etkilenir. Hece ölçüsünün 7, 8 ve 11’li kalıplarıyla semaî, destan ve koşma biçiminde şiirler söyler/yazar. Güzelleme, yiğitleme, öğütme, taşlama, sitemleme türlerinde şiirleri öne çıkar. Sevgi ve tabiat konulu şiirlerinde bile öğütme yoluna gider. Millî ve dinî konular yanında sevgi, tabiat, gurbet, hasretlik, dert, hüznün, kişi ve kuruluşlarla ilgili şiirler de söyler/yazar. Gurbette karşılaştığı zorlukları, duygu ve düşüncelerini, sitemli bir üslupla dile getirir. Dert ve hüznün temalarının yer aldığı şiirlerde yoksulluk, talihsizlik, kimsesizlik, hastalık ve çaresizlik üzerinde durur. Âşık edebiyatının ortak üslûp özelliklerinden yararlanır.

Âşık sanatının hikâyeye anlatma geleneği konusunda da birikime sahiptir. Arzu ile Kamber, Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Tahir ile Zühre, Gündeşlioğlu, Necip Bey, Bey Böyrek, Dadaloğlu ile Cerit Bey, Karacaoğlan ile Karacakız, Şah İsmail, Yaralı Mahmut, Yusuf ile Züleyha, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun ve Köroğlu’nun bazı kollarını öğrenir. Battal Gâzi, Hz. Ali cenknameleri gibi bazı dinî destanî anlatıları da anlatı dağarcığına ekler. Kayseri fıkraları, özellikle İncili Çavuş fıkraları konusunda zengin bir birikime sahip olur. Gelenekli Türk anlatıları konusundaki birikimini aile çevresinden, tanışıp görüştüğü âşık arkadaşlarından, yayımlanan halk kitaplarından ve hikâyeci âşıkların doldurduğu ses bantlarından öğrendiğini belirtir.

⁴ Öğrencimiz Ahmet Şükrü Somuncu tarafından da “*Develili Âşık Ali Çatak’ın Hayatı, Sosyokültürel Çevresi, Âşık Edebiyatındaki Yeri ve Şiir Sanatı (İnceleme-Metin)*” başlıklı bir doktora tezi hazırlanmaktadır.

Çalışmamız yayımlanma aşamasındayken öğrencimiz Ahmet Şükrü Somuncu’nun da *Ali Çatak* konulu iki makalesi yayımlandı. Söz konusu makaleler için bk. Somuncu 2023a: 143- 157 ve 2023b: 187- 207.

⁵ Kayseri’de Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri başlıklı araştırmamız için kendisiyle görüştüğümüzde önce “*Halk hikâyesi pek bilmem!*” dedi. “*Halk hikâyesi bilmeyen âşık olur mu?*” diye sorduğumuzda ise “*Bilirim de usta bir anlatıcı değilim. Ah saz çalabilseydim, bildiğim hikâyeleri de iyi anlattırdım ya. Sazsız olmuyor.*” diye cevaplandırarak bildiği hikâyeleri sıraladı. 1995 yılı Temmuz ayında, Kayseri Halk Şairleri Kültür Derneği’nde yaptığımız görüşme kayıtları için bk. Durbilmez 1999c. Hayatı hakkında verdiğimiz bilgiler de kendisiyle farklı zamanlarda yaptığımız görüşme notlarından hareketle hazırlanmıştır.

3. Develili Âşık Ali Çatak'ın Şairnamesi

3.1. Âşıkname Metni

Âşık Ali Çatak'ın “Kayserili Âşıklar başlıklı âşıkname metni, 19 dörtlükten oluşan bir destandır. Hece ölçüsünün 11’li kalıbıyla oluşturulan destan 6+5=11’li bir durak yapısına sahiptir. Yapı özellikleri bakımından koşma-destan biçimindedir (Durbilmez, 2018a: 85- 91; Durbilmez, 2021: 47-48). Ayak yapısı bakımında “yenileme ayak” özelliği gösterir⁶. Her ayak dizisinde “r” sesine dayalı yarım kafiyeden sonra “Kayseri’de” redifi bulunmaktadır. Bu özelliğiyle geniş ayaklı bir destan olduğu görülmektedir.

Âşık Ali Çatak tarafından yazılarak tarafımıza ithaf edilen âşıkname türündeki metin şöyledir:

KAYSERİLİ ÂŞIKLAR

-Bayram Durbilmez Hoca’ya...

Bana âşıkları sorarsın hocam
Çok ünlü âşıklar var Kayseri’de
Âşıklara kafa yorarsın hocam
Seyranî Babamız pîr Kayseri’de

Âşıklar çileyle çeker ah u zar
Koyun Abdal’ın da şiirleri var
Eserleri kalmış bize yadigâr
Âşık Revâî’yi sor Kayseri’de

Âşıkların derdi yüreği dağlar
Gesi Bağlarında bir gelin ağlar
Erkilet güzeli bozuyor bağlar
Zihnî Âşık Hasan er Kayseri’de

Bilinmez âşığın nedir hâlleri
Hep çıkmaza doğru gider yolları
Âşıklar yatağı Avşar elleri
Koçak Dadaloğlu gür Kayseri’de

Cingözoğlu derler Seyit Osman var
Habip Karaaslan gezdi çok diyar
Bünyanlı Sıdkı’nın başında efkâr
Âşık Meydanî’yi gör Kayseri’de

⁶ Âşık edebiyatında ayak konusunda bilgi ve örnekler için bk. Durbilmez 2018b: 155-165.

Ankaralı Âşık Ömer Çağlar'dı
Siyasî Baba yurt diye ağıları
Halil İbrahim de yürek dağları
İçten içe yakar kor Kayseri'de

Âşık Derviş Yücel, İbrahim Sever
Zeki Çelebi'de pek çoktur hüner
Garip İsmail de hep garip gezer
Âşıkların hâli zor Kayseri'de

Hasretî, Firkatî Doğu'dan geldi
Zamanoğlu'nun da yüzleri güldü
Fedaî, Cefaî yolunu buldu
Âşıklara kanat ger Kayseri'de

Ali Baş Sezinî gezdi bir zaman
Âşık Temizyürek söylemez yalan
Âşık Çapanoğlu Bekir Balaban
Âşıkların gönlü şar Kayseri'de

Veli, Âşık Yamak çok senli benli
Âşık Mahrumî var dosta özenli
Zavallı, Gurbetî, hem Gözübenli
Şifaî, Destanî var Kayseri'de

Âşık Nuri Baba, Âşık Muhittin
Fatma emek verdi Ahmedî için
Derviş Osman'a da Seyranî esin
Sözleri pırlanta, dür Kayseri'de

Âşık Çolakoğlu kaynayan derya
Dudu Karabıyık, Emine, Havva
Seyranî'nin kızı Âşık Zeliha
Erciyes Dağında kar Kayseri'de

Molla Seyit, Kadir Yücel bir desen
Emir Ali'yi de çok severim ben
Derunî mahlaslı Kemal Ahmet Şen
Döküyor alnından ter Kayseri'de

*Garip âşıkların sanma karnı tok
Sevda yüreklere sapanan bir ok
Ali Çakıroğlu, Lütfi Derdiçok
Âşıklarda ah u zar Kayseri’de*

*Gürbüz babasının gider yolunda
Tornacı Ömer’in eli belinde
Alaaddin Oben kendi hâlinde
Görülür âşıklar hor Kayseri’de*

*Âşık Derdiderya coştukça coşmuş
Sefaî, Devaî yollara düşmüş
Âşık Nizamoğlu kendini aşmış
Nuri Şahinoğlu nur Kayseri’de*

*Âşık Yanık Umman yandıkça yanmış
Âşık Dirilmeyen maziye anmış
Bizim Kul Mustafa meye aldanmış
Bunlara bir düzen ver Kayseri’de*

*Ozantürk yazılır adın mermere
Sanma emeklerin gider boş yere
Sen yazarsın bizi pek çok esere
Âşıklara rehber, ser Kayseri’de*

*Âşık Ali Çatak dünyayı gezdim
Bizim âşıkları elekten süzdüm
Ozantürk yaz dedi, bunları yazdım
Daha çok âşık var sır Kayseri’de*

3.2. Âşıkname Üzerine Tespitler

Ali Çatak’ın âşıknamesinde 60 âşiğa / ozana yer verildiği görülmektedir. Bu âşıkları / ozanları şöyle sıralayabiliriz:

1.Seyranî Baba (1ç), 2. Koyun Abdal (2b), 3. Âşık Revaî (2c,ç), 4.Zihnî Âşık Hasan (3c,ç), 5.Koçak Dadaloğlu (4c,ç), 6.Cingözoğlu Seyit Osman (5a), 7.Habip Karaaslan (5b), 8.Bünyanlı Sıdkı (5c), 9.Âşık Meydanî (5ç), 10.Ankaralı

⁷ 1995 yılı Temmuz ayında, Kayseri Halk Şairleri Kültür Derneğinde yaptığımız görüşme sonrası Ali Çatak tarafından yazılan metin 1995 yılı Ağustos ayında tarafımıza ulaşmıştır. Metni tarafımıza ulaştıran Âşık Mahrumî’ye teşekkür ederim.

Âşık Ömer/ Behçet Kemal Çağlar (6a), 11.Siyasî Baba (6b), 12.Halil İbrahim (6c), 13.Âşık Derviş Yücel (7a), 14.İbrahim Sever (7a), 15. Zeki Çelebi (7b), 16.Garip İsmail (7c), 17. Hasretî (8a), 18.Firkaî (8a), 19. Zamanoğlu (8b), 20. Fedaî (8c), 21. Cefaî (8c), 22.Ali Baş Sezinî (9a), 23.Âşık Temizyürek (9b),24. Âşık Çapanoğlu Bekir Balaban (9c), 25.Veli (10a), 26. Âşık Yamak (10a), 27.Âşık Mahrumî (10b), 28.Zavallı (10c), 29.Gurbetî (10c), 30.Gözübenli (10c), 31. Şifaî (10ç), 32.Destanî (10ç), 33. Âşık Nuri Baba (11a), 34.Âşık Muhittin (11a), 35.Fatma (11b), 36.Ahmedî (11b), 37.Derviş Osman (11c,ç), 38. Âşık Çolakoğlu (12a), 39.Dudu Karabıyık (12b), 40.Emine (12b), 41.Havva (12b), 42. Âşık Zeliha (12c), 43.Molla Seyit (13a), 44.Kadir Yücel (13a), 45. Emir Ali (13b), 46. Derunî / Kemal Ahmet Şen (13c,ç), 47. Ali Çakıroğlu (14c), 48.Lütfi Derdiçok (14c), 49. Gürbüz (15a), 50. Tornacı Ömer (15b), 51. Alaaddin Oben (15c), 52. Âşık Derdiderya (16a), 53. Sefaî (16b), 54.Devaî (16b), 55. Âşık Nizamoğlu (16c), 56. Nuri Şahinoğlu (16ç), 57. Âşık Yanık Umman (17a), 58. Âşık Dirilmeyen (17b), 59. Kul Mustafa (17c) ve 60. Ozantürk (18a,b,c,ç).

Âşıknameye geçen âşıkları mahlaslarına göre –alfabetik olarak– şöyle sıralamak mümkündür: 1.Ahmedî (11b), 2.Alaaddin Oben (15c), 3.Ali Çakıroğlu (14c), 4.Ankaralı Âşık Ömer (6a), 5.Cefaî (8c), 6.Cingözoğlu Seyit Osman (5a), 7.Çapanoğlu Bekir Balaban (9c), 8.Çolakoğlu (12a), 9.Dadaloğlu (4c,ç), 10.Derdiderya (16a), 11.Derunî (13c,ç), 12.Derviş Osman (11c,ç), 13.Derviş Yücel (7a), 14.Destanî (10ç), 15.Devaî (16b), 16.Dirilmeyen (17b), 17.Dudu Karabıyık (12b), 18.Emine (12b), 19.Emir Ali (13b), 20.Fatma (11b), 21.Fedaî (8c), 22.Firkaî (8a), 23.Garip İsmail (7c), 24.Gözübenli (10c), 25.Gurbetî (10c), 26.Gürbüz (15a), 27.Habip Karaaslan (5b), 28.Halil İbrahim (6c), 29.Hasretî (8a), 30.Havva (12b), 31.İbrahim Sever (7a), 32.Kadir Yücel (13a), 33.Koyun Abdal (2b), 34.Kul Mustafa (17c),35.Lütfi Derdiçok (14c), 36.Mahrumî (10b), 37.Meydanî (5ç), 38.Molla Seyit (13a), 39.Muhittin (11a), 40.Nizamoğlu (16c), 41.Nuri Baba (11a), 42.Nuri Şahinoğlu (16ç), 43.Ozantürk (18a,b,c,ç).44.Revaî (2c,ç), 45.Sefaî (16b), 46.Seyranî (1ç), 47.Sezinî (9a), 48.Sıdkı (5c), 49.Siyasî Baba (6b), 50.Şifaî (10ç), 51.Temizyürek (9b),52. Tornacı Ömer (15b), 53.Veli (10a), 54.Yamak (10a), 55.Yanık Umman (17a), 56.Zamanoğlu (8b), 57.Zavallı (10c), 58.Zeki Çelebi (7b), 59.Zeliha (12c) ve 60.Zihnî / Hasan (3c,ç),

Âşıklarla ilgili verilen bilgiler, âşıkname/şairname türündeki destanların âşık edebiyatı araştırmaları açısından ne kadar önemli birer kaynak olduğunu gösteren örnekler taşır. Söz gelimi Seyranî'den “*Seyranî Babamız pîr Kayseri'de*” (1ç) olarak söz edilir. Burada geçen “*baba*” ve “*pîr*” sözleri, kendisinden söz edilen âşığın ustalığındaki derecesini de gösterir. Geleneğe göre

“usta âşık” olarak bilinen ve âşık adaylarına usta-çırak geleneği içinde uygulamalı olarak yol göstererek onların da usta âşık olmasını sağlayan veya fiilen olmasa bile manevî olarak usta kabul edilen âşıklar için kullanılan sıfatlardır. Bu âşıklar geleneğe kendi tarzlarını da ekleyerek zamanla yeni bir âşık kolu oluşmasına yol açan “kök âşık” özelliği taşır. Nitekim dede, baba, pir gibi sözler usta âşıklar içinde de “ulu âşık” olanlar için kullanılır (Durbilmez, 2022: 769-786).

İncelenen âşıkname/şairnamede, Erkiletli Âşık Hasan ile ilgili verilen bilgiler de âşık edebiyatı araştırmaları açısından oldukça önemlidir. “Zihnî Âşık Hasan er Kayseri’de” (3ç) dizesinden anlaşıldığına göre Erkiletli Âşık Hasan “Zihnî” mahlasını da kullanmıştır. “Zihnî” ve “Âşık Hasan” mahlaslarının bir arada verilmesi, “Zihnî” mahlaslı başka bir âşıktan değil de Erkiletli Âşık Hasan’dan söz edildiğini gösterir. Aynı dörtlükte “Erkilet güzeli bozuyor bağlar” (3c) dizesinin bulunması ise “Erkilet güzeli bağlar bozuyor” dizesiyle başlayan Kayseri yöresinin ünlü türküsünün Erkiletli Âşık Hasan’a ait olduğu kabulünü yansıtmaktadır.

“Zihnî Âşık Hasan” (3ç) örneğinde olduğu gibi âşıknamelerde / şairnamelerde bazı âşıkların mahlaslarıyla birlikte adlarının da verilmesi, âşık edebiyatı araştırmacılarının işini kolaylaştırmaktadır. Bazı dizelerde ise hem âşığın mahlası hem de adı ile birlikte soyadından da söz edildiği görülmektedir. Bu durum özellikle aynı mahlasları taşıyan başka âşıklarla bu âşıkların karışmasını önleyecektir. Söz gelimi “Derunî mahlaslı Kemal Ahmet Şen” (13ç) dizesinde geçen Derunî mahlaslı âşığın adı Ahmet, soyadı Şen’dir. Âşık edebiyatı tarihinde “Derunî” mahlaslı çok sayıda âşık bulunduğu için, burada hangi âşıktan söz edildiğini anlamak mümkün olmaktadır. Söz gelimi sadece Yozgat’ta bile Derunî mahlaslı iki âşık yaşamıştır (Doğan, 2005: 83- 85, 131- 133). “Âşık Çapanoğlu Bekir Balaban” (9c) dizesinde geçen âşığın adı Bekir, soyadı Balaban’dır (Durbilmez, 2020b: 70-72). Âşık Çapanoğlu olarak bilinen başka âşıkların da bulunması sebebiyle bu tür ifadeler aynı mahlası kullanan âşıklardan hangisine değinildiğini göstermesi bakımından önemlidir. “Ali Baş Sezinî gezdi bir zaman” (9a) dizesinde Âşık Sezinî’nin adı ve soyadına da yer verilir. Bu âşığın adı Ali, soyadı Baş’tır. “Ankaralı Âşık Ömer Çağlar’dı” (6a) dizesinde ise âşık tarzı şiirlerinde “Ankaralı Âşık Ömer” takma adını/mahlasını kullanan ünlü şair Behçet Kemal Çağlar’ın soyadına yer verildiği görülür.

Bazı âşıkların soyu ve ailesinden söz eden dizelere de âşıkname/şairname türündeki destanlarda yer verilebildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Ali Çatak’ın incelenen destanında “Seyranî’nin kızı Âşık Zeliha” (12c) dizesinde Âşık Zeliha’dan söz ederken onun Âşık Seyranî’nin kızı olduğu bildirilir (Çatak,

1992: 79-82). Aynı dörtlüğün “*Dudu Karabıyık, Emine, Havva*” (12b) dizesinde geçen Âşık Emine (Çatak 78-77 :1992) ve Âşık Havva (Çatak, 79-78 :1992) da yine Seyranî'nin kızlarıdır. Bu dizede geçen Dudu Karabıyık ise Seyranî'nin kızı Emine'nin gelini, Seyranî'nin torunu olan İdris'in eşidir (Çatak -1992:75 76). Aynı dörtlüğün ilk dizesinde (12a) geçen Âşık Çolakoğlu da Seyranî'nin kızı olan Emine'nin kayınbiraderinin kızıdır (Çatak, 1992: 114-115). “*Âşıklar yatağı Avşar elleri / Koçak Dadaloğlu gür Kayseri'de*” (4c,ç) dizelerinde ise Dadaloğlu'nun Avşar Türkmenlerinden olduğuna ve daha çok yiğitleme türündeki şiirleriyle tanındığına işaret edilir. “*Gürbüz babasının gider yolunda*” (15a) dizesinde Ozan Gürbüz'ün, babası olan Âşık Hasretî'ye heveslenerek onun gibi âşık olmaya çalıştığı belirtilir.

Bazı âşıkların memleketleri hakkında ipuçlarına da yer verildiği görülmektedir. Söz gelimi “*Hasretî, Firkatî Doğu'dan geldi / Zamanoğlu'nun da yüzleri güldü*” (8a,b) dizelerinde Âşık Hasretî ve Firkatî'nin “*Doğulu*” oldukları belirtilir. Gerçekten de Hasretî Karanlı, Firkatî Erzurumludur. Aynı dörtlükte adı geçen Zamanoğlu da aslen Karanlı âşıklardandır. Aynı dörtlükte geçen “*Fedaî, Cefâî yolunu buldu / Âşıklara kanat ger Kayseri'de*” (8c,ç) dizelerinde ise Fedaî ve Cefâî'nin de başka şehirlerden gelerek Kayseri'ye yerleştikleri ifade edilir. Gerçekten de Adı Mehmet, soyadı Yıldız olan Âşık Fedaî Erzurum'un Horasan'ına bağlı Kırkgözeler köyünden olup Kayseri'ye yerleşmiştir (Durbilmez, 1999a: 142). Dizede geçen “*yolunu buldu*” sözünde ise Fedaî'nin nakliye işlerinde çalıştığına işaret edilir. Aynı şekilde “*Ali Baş Sezinî gezdi bir zaman*” (9a) sözleriyle de Âşık Sezinî'nin bir süre şoför olarak çalıştığına değinilir.

Âşıkname/şairname/âşıklarla ilgili geçen bazı sözler, Âşık Ali Çatak'ın bu âşıkları yakından tanıdığını, ya da iyi araştırdığını gösterir. Söz gelimi Habip Karaaslan'dan “*gezdi çok diyar*” (5b), Bünyanlı Sıdkı'dan “*başında efkâr*” (5c), Siyasî Baba'dan “*yurt diye ağıları*” (6b), Halil İbrahim'den “*yürek dağları*” (6c), Âşık Temizyürek'ten “*söylemez yalan*” (9b), Âşık Mahrumî'den “*dosta özenli*” (10b), Âşık Çolakoğlu'ndan “*kaynayan derya*” (12a) Derviş Osman'dan “*sözleri pırlanta, dür*” (11ç), Derunî'den “*döküyor alnından ter*” (13ç), Kul Mustafa'dan “*meye aldanmış*” (17c), Tornacı Ömer'den “*eli belinde*” (15b) ve Alaaddin Oben'den “*kendi hâlinde*” (15c) sözleriyle bahsedilir. Aynı şekilde “*Emir Ali'yi de çok severim ben*” (13b) dizisinde geçen Emir Ali ile benzer bir durum söz konusudur.

Âşıkname/şairname 16. yüzyıldan (Bünyanlı Koyun Abdal) ve 18. yüzyıldan (Cingözoğlu Seyit Osman) birer âşığa yer verilmektedir. Develili Seyranî, Molulu Revaî, Dadaloğlu ve Bünyanlı Sıdkı ise 19. yüzyılda yaşamıştır. Âşık Nuri Baba ve Âşık Muhittin'in gibi Seyranî ile akraba/hısım oldukları

sanılan bazı âşıklar ise 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında yaşamış olmalıdır (Durbilmez, 1999c). Sayılan bu âşıkların dışındakilerin tamamı 20. ve/veya 21. yüzyıllarda yaşamıştır. Başka bir ifadeyle destanda geçen âşıklardan 50 kadarı Ali Çatak ile çağdaştır. Bu âşıklardan bir kısmı hayattadır. Âşık Ali Çatak, “*Kayserili Âşıklar*” başlıklı âşıkname / şairname türündeki destanında yer verdiği âşıklardan bazılarını yakından tanımaktadır. Bizzet görüştüğü / tanıştığı bu âşıkları şöyle sıralamak mümkündür:

Habip Karaaslan (Durbilmez, 1999: 144; Yılmaz, 2011), Ankaralı Âşık Ömer/Behçet Kemal Çağlar (Gökşen, 1970), Âşık Meydanî (Durbilmez, 2000; Durbilmez, 2001: 169-187), Siyasî Baba (Durbilmez, 1999: 148), Halil İbrahim (Durbilmez, 1999: 142), Âşık Derviş Yücel (Durbilmez, 1999: 149-150), İbrahim Sever (Durbilmez, 1999: 143-144), Zeki Çelebi (Durbilmez, 1999: 150), Garip İsmail (Durbilmez, 144 :1999), Hasretî (Durbilmez, :2016 125 -111; Durbilmez 2016b; Durbilmez, 2020), Fırkatî (Durbilmez, :2016 41; Ündeş, 2018), Zamanoğlu (Özhan vd. 365 :1992; Durbilmez, 46 :2016) Fedaî (Durbilmez, 142 :1999), Cefaî (Emrebaş, 154 -149 :2016), Ali Baş Sezinî (Durbilmez, 2020b: 100-99), Âşık Temizyürek (Durbilmez, 139 :1999; Durbilmez, 1999b: 102), Âşık Çapanoğlu Bekir Balaban (Durbilmez, 2020b: 72-70; Durbilmez, 87-86 :2021), Veli (Durbilmez, 149-148 :1999), Âşık Yamak (Özsoy vd. 206 :1992, Durbilmez ,149 :1999), Âşık Mahrumî (Özsoy vd. 223 :1992, Durbilmez, 145 :1999, Durbilmez, 1999b: 102), Zavallı (Özsoy vd. 223 :1992), Gurbetî (Durbilmez, 41 :2016) Gözübenli (Durbilmez, :1999 142, Durbilmez, 1999b: 101), Şifaî (Durbilmez, 45 :2016), Destanî (Özsoy vd. 217 :1992) Derunî / Kemal Ahmet Şen (Durbilmez 140 :1999), Gürbüz (Durbilmez 2007), Tornacı Ömer (Durbilmez 147 :1999), Derdiderya (Kalkan 176 :1988, Artun 353-325 :2008), Sefaî (Özsoy vd. 197 :1992, Durbilmez 1999b: 104; Durbilmez, 44-43 :2016), Devaî (Özsoy vd. 208 :1992; Durbilmez, 1999b: 104, Çıblak Coşkun 2009), Âşık Nizamoğlu (Özsoy vd. 224 :1992), Nuri Şahinoğlu (Özsoy vd. 200-199 :1992), Âşık Yanık Umman (Durbilmez, 149 :1999; Durbilmez, 1999b: 101), Âşık Dirilmeyen (Durbilmez, 141 :1999), Kul Mustafa (Özsoy vd. 225 :1992; Durbilmez, 146 :1999), Ozantürk (Erol, 2019; Albayrak, 52 -30 :2022).

Ali Çatak tarafından söylenen/yazılan destanda Develili 18 âşığa/şaire yer verilmiştir. Bu âşıklar; 1. Seyranî, 2. Âşık Nuri Baba, 3. Âşık Muhittin, 4. Fatma, 5. Ahmedî, 6. Derviş Osman, 7. Âşık Çolakoğlu, 8. Dudu Karabıyık, 9. Emine, 10. Havva, 11. Âşık Zeliha, 12. Molla Seyit, 13. Kadir Yücel, 14. Emir Ali, 15. Ali Çakıroğlu, 16. Lütfi Derdiçok, 17. Alaaddin Oben ve 18. Tornacı Ömer’dir. Ali Çatak, bu âşıklardan Seyranî’yi âşıklıkta “*manevî usta*”

olarak görür. Ali Çatak tarafından verilen bilgilere göre, şairname/âşıkname türündeki bu destanda geçen Fatma, Ahmedî, Emine, Havva, Zeliha, Dudu Karabıyık ve Ayşe Çolakoğlu, Seyranî ile akraba/hısım olan âşıklardandır. Fatma, Seyranî'nin kız kardeşidir (Çatak, 1992: 74). Fatma, Ahmedî'nin annesidir (Çatak, 1992: 74). Yani “Ahmedî”, Seyranî'nin yeğenidir. Âşık Emine (Çatak, 1992: 77-78), Âşık Havva (Çatak, 1992: 78-79) ve Âşık Zeliha (Çatak, 1992: 79-82), Seyranî'nin kızlarıdır. Âşık Ayşe Çolakoğlu (1886-1976), Seyranî'nin kızı Emine'nin kayınbiraderinin kızıdır (Çatak, 1992: 114-115). Âşık Dudu Karabıyık, Seyranî'nin kızı Emine'nin gelini, Seyranî'nin torunu İdris'in eşidir (Çatak, 1992: 75-76). Seyranî'nin “*yol evlâdı*” (çırağı) olan Derviş Osman, Develi'nin Yazıbaşı (Madazı) köyündendir (Çatak, 1992:28-31). Âşık Nuri Baba ve Âşık Muhittin'in de Seyranî ile akraba / hısım oldukları sanılmaktadır (Durbilmez, 1999c). Destanda adı geçen Develili âşıklardan Molla Seyit (Seyit Berber), 1953 doğumlu olup Develi'nin Köseler köyündendir (Gürlek, 2009: 189). Kadir Yücel, 1993'te, Develi'nin Kulpak köyünde doğmuştur (Gürlek, 2009: 208). “*Tornacı Ömer*” mahlaslı Ömer Develioğlu (Durbilmez, 1999: 147), Emir Ali Özçakır (Gürlek, 2009: 200), Ali Çakıroğlu (Durbilmez, 1999c), Lütfi Derdiçok (Durbilmez, 1999c) ve Alaaddin Oben (Gürlek, 2009: 198) de Develili âşıklar / şairler arasında yer almaktadır.

Ankaralı Âşık Ömer/ Behçet Kemal Çağlar, Erzincan'da doğmuş olmakla birlikte, aslen Kayserilidir (Gökşen, 1970; Gürlek, 2009: 192). Derunî/ Kemal Ahmet Şen, Kayserilidir (Durbilmez, 1999: 140). İbrahim Sever, Kayseri'nin Arguncık mahallesindedir (Durbilmez, 1999: 143-144). Revaî, Kayseri'ye bağlı Molu köyünde / mahallesinde doğmuştur (Satoğlu, 1980; Deniz, 2006). Zihnî / Âşık Hasan (Kalkan, 1988: 22; Satoğlu, 1970: 47; Deniz, 1996) ve Siyasî Baba Erkiletlidir (Durbilmez, 1999: 148). Âşık Derviş Yücel Erkilet'in Kuşçu köyündendir (Durbilmez, 1999: 149-150).

16. yüzyılda yaşayan Koyun Abdal (Ergun, 1944: 137-138; Kocatürk, 1968: 180), Kayseri'de, Bünyanlı olarak kabul edilir. Sıdkı mahlaslı (Durbilmez, 2017b: 43-85) çok sayıda âşık/derviş şairden biri de Bünyanlı Sıdkı'dır (Kalkan 1996: 40, Durbilmez, 2019b: 85). Âşık Temizyürek / Abdulkadir, Bünyan'ın Dağardı (Durbilmez, 1999: 139; Durbilmez, 1999b: 102), Âşık Yanık Umman, Bünyan'ın Elbaşı bucağına bağlı Akmescit köyündendir (Zerezek) (Durbilmez, 1999: 149, Durbilmez, 1999b: 101). Şimdi Akkışla'ya bağlı olan Gömürgen köyü, eskiden Bünyan'a bağlı olduğu için Gömürgenli Habip Karaaslan, (Durbilmez, 1999: 144, Yılmaz, 2011) ve Mahrumî (Özsoy vd. 1992: 223; Durbilmez, 1999: 145; Durbilmez, 1999b: 102) de Bünyanlı olarak bilinir. Şimdi Sivas'ın Gemerek ilçesine bağlı olan Küçüktuzhisar köyü de eskiden bir süre

Bünyan'a, bir süre de Akkışla'ya bağlı bir köy olduğu için Küçüktuzhisarlı Meydanî'de çevresinde Bünyanlı / Akkışlalı olarak tanınır (Durbilmez, 2000; Durbilmez, 2001: 169-187).

18. yüzyılın güçlü âşıklarından Cingözoğlu Seyit Osman, Pınarbaşı'nın Sindel köyünde doğmuştur (Mucuk, 2007; Durbilmez, 2008: 3-7). Halil İbrahim, Pınarbaşı'nın Kayaaltı köyünden (Durbilmez, 1999: 142), Ali Baş / Sezinî, Pınarbaşı'nın Panlı köyündendir (Durbilmez, 2020b: 99-100). Dadaloğlu (Makal 1974, Özdemir 1985, Sakaoğlu 1986, Görkem 2006), Kayseri yöresinde, Tomarzalı olarak kabul edilir. Gözübenli (Durbilmez, 1999: 142; Durbilmez, 1999b: 101), Âşık Dirilmeyen (Durbilmez 1999: 141) ve Gurbetî, Tomarza'nın Özlüce / Taf kasabasıdır (Durbilmez, 2016: 41). Âşık Şifaî, Felahiye'nin Büyüktoraman (Durbilmez, 2016: 45), Âşık Zavallı Küçüktoraman köyündendir (Özsoy vd. 1992: 223). Âşık Derdiderya, Sarız ilçesine bağlı Büyükörtülü (Kalkan, 1988: 176; Artun, 2008: 325-353), Âşık Veli, Oğlakkaya köyündendir (Durbilmez, 1999: 148-149). Âşık Yamak, Özvatanlı, (Özsoy vd. 1992: 206; Durbilmez, 1999: 149), Zeki Çelebi, Kayseri / Yeşilhisarlıdır (Durbilmez, 1999: 150). Kul Mustafa, Yeşilhisar ilçesinin Kuşçu köyündendir (Özsoy vd. 1992: 225; Durbilmez, 1999: 146).

Adları geçen 14 âşık/şair aslen Kayserili olmadığı hâlde uzun süredir Kayseri'de yaşadığı için Kayserili âşıklar/şairler arasında yer almışlardır. Bu âşıklar/şairlerden üçü Sivasslı, üçü Karslı, ikisi Yozgatlı, ikisi Erzurumludur. Nevşehirli, Kahramanmaraşlı, Trabzonlu ve Antalyalı birer âşık da uzun süre Kayseri'de yaşadıkları için Kayserili kabul edilmektedir. Garip İsmail (Durbilmez, 1999: 144), Destanî (Özsoy vd. 1992: 217) ve Âşık Nizamoglu (Özsoy vd. 1992: 224), aslen Sivasslı olan âşıklardandır. Meydanî ise aslen Tuzhisar köyünden olup bu köy çeşitli tarihlerde Kayseri'nin Bünyan ve Akkışla ilçelerinde bağlı iken şimdi Sivas'a bağlı bir köydür. Aslen Karslı olan âşıklar; Hasretî (Durbilmez, 2016: 111- 125; Durbilmez 2016b; Durbilmez 2020), Zamanoglu (Özhan vd. 1992: 365, Durbilmez, 2016: 46) ve Gürbüz'dür (Durbilmez, 2007). Âşık Çapanoglu Bekir Balaban (Durbilmez, 2020b: 70-72, Durbilmez, 2021: 86-87) ve Ozantürk (Erol, Albayrak, 2022) Yozgat / Sorgun doğumludurlar. Erzurumlu âşıklardan Firkatî (Durbilmez, 2016: 41; Ündeş 2018) ve Fedaî (Durbilmez 1999: 142) de destanda adı geçen gelenek temsilcilerindedir. Ayrıca; Nevşehirli Cefaî (Emrebaş, 2016: 149- 154), Kahramanmaraşlı Devaî (Özsoy vd. 1992: 208; Durbilmez, 1999b: 104; Çıblak Coşkun 2009), Trabzonlu Sefaî (Özsoy vd. 1992: 197; Durbilmez, 1999b: 104; Durbilmez, 2016: 43-44) ve nüfus kaydına göre Antalyalı olan Nuri Şahinoğlu (Özsoy vd. 1992: 199-200) da Kayserili âşıklar arasında yer alan sanatçılardır.

Sonuç

Âşıknameler hem âşık edebiyatı hem de derviş edebiyatı ve klasik Türk edebiyatı araştırmacıları açısından önemli birer kaynaktır. Âşık edebiyatı temsilcileri başta olmak üzere, derviş edebiyatı ve klasik Türk edebiyatı temsilcilerinin de biyografileri hazırlanırken yararlanılacak önemli bilgi kaynakları arasında âşıkname türünde özel bir yer tutar. Klasik Türk edebiyatı şairlerinden söz eden şuara tezkireleri kadar olmasa bile, âşıkların ve derviş-şairlerin âşık sanatı ve derviş sanatı içindeki yerini, etkilerini gösteren bentlerin/dizeler bulunabilmektedir. Bu bilgiler, özellikle âşık edebiyatı araştırmacıları açısından son derece önemlidir.

Âşık tarzı halk hikâyeleri konusunda yapılacak araştırmalarda da âşıknamelerin önemli bir bilgi kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Bir âşığın hikâye varlığının belirlenmesi dışında ayrıca hangi halk hikâyelerinin nerelerde, hangi çağlarda, hangi âşıklar tarafından bilindiğini göstermesi bakımından da âşıknamelerin önemi belirgindir.

Âşık sanatı içinde âşık kollarının özel bir yer tuttuğu bilinmektedir. Âşıklar, usta kabul edikleri âşıklara ve o âşıkların çıraklarına yer verdikleri âşıknameler de oluşturabilir. Bu bakımdan âşık kolları konusunda yapılacak araştırmalarda âşıknamelerden de yararlanılabileceği ortaya çıkmaktadır.

Sadece bir yörenin, ilin, ilçenin, köyün âşıklarından söz eden âşıknamelere de rastlanmaktadır. Bu sebeple, bazı yörelerin âşıklarının belirlenmesinde ve o yörelerin âşık sanatı ve edebiyatı ile ilgili yapılacak çalışmalarda da âşıknamelerden yararlanmak yararlı olacaktır.

Âşıknamelerde farklı nazım birimleri ve vezin kalıplarıyla meydana getirilebilmektedir. Bu sebeple âşık tarzı Türk şiirinde kullanılan nazım birimleri, vezin kalıpları ve nazım biçimleri ile ilgili araştırmalarda da âşıkname örneklerinden yararlanılabileceği görülmektedir. Âşıkname, âşık tarzı destan türlerinden biri olduğu için, nazım türleri ile ilgili yapılacak araştırmalarda da mutlaka “*âşıkname*” türünden bahsedilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

20. yüzyıl âşıklarından Ali Çatak'ın âşıknamesi de âşık edebiyatı araştırmaları açısından oldukça önemlidir. Ali Çatak'ın âşıknamesinde, Türkiye genelinde tanınan Kayserili âşıklardan başka, adı ancak kendi çevrelerinde bilinen âşıklardan da söz edildiği görülmektedir. Bu âşıknamede Kayserili bazı âşıkların adı ve/ veya –varsa- soyadı, soyu/sülâlesi/ailesi, memleketi, sosyokültürel çevresi, fiziki yapısı, karakter özellikleri, mesleği, âşık sanatı içindeki yeri (mahlası, ustası, çırakları, vb.) hakkında önemli ipuçlarına rastlanmaktadır.

Âşıknamelerde genellikle âşıkların beğenilen özelliklerinden söz edilmekle birlikte bazen taşlama özelliği gösteren örneklere de rastlanır. Ali Çatak ise 60 âşıktan/ozandan söz ettiği âşıknamesinde hiçbir âşığı taşlamamış, mümkün olduğu kadar iyi özellikleriyle söz etmiştir.

Ali Çatak tarafından söylenen/yazılan âşıknamede, aslında başka şehirli oldukları hâlde Kayseri’de yaşadıkları için Kayserili âşıklar arasında sayılan âşık sanatı temsilcilerine de yer verilmektedir. Bu durumda, söz konusu âşıknamenin başka yörelerle ilgili yapılacak araştırmalar açısından da önemli kaynaklardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynaklar

- AHUNDOV, E. (1961). *Azerbaycan Halg Dastanları I, II. Bakü: Azerbaycan Dövlət Neşriyyatı.*
- AHUNDOV, E. vd. (1985). *Âzerbaycan Âşıkları ve El Şairleri*, (Haz. Saim Sakaoğlu, Ali Berat Alptekin ve Esma Şimşek), 2. Cilt. İstanbul: Halk Kültürü Yayınları.
- ALBAYRAK, H. (2022). “A Study of Ozantürk’s Epic of “Tumalar” in Terms of Nationalism Theories”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S. 56, 30-52.
- ALPTEKİN, A. B. ve SAKAOĞLU, S. (2006). *Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21. Yüzyıllar)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARTUN, E. (2008). “Adana Âşıklık Geleneğinde Kayserili Bir Âşık: Âşık Derdiderya”. *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*. 325-353. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ATILGAN, H. (1999). *Kadirli Abdolvahap Kocaman, Hayatı- Sanatı- Şiirleri*. Ankara.
- BAĞCI, E. (2002). *Uzaklardaki Şiirler*. Ankara.
- BAYRI, M. H. (1941). “Âşıklar Destanı”. *Çınar*, S.1, 3-6.
- CEMİLOĞLU, M. (1999). “Çıldırlı Âşık Şevki Halıcı”. *Millî Folklor*, S. 44, 41.
- ÇATAK, A. (1981). “Develili Halk Şairlerinden: Âşık Derviş Osman”. *Erciyes*, 3, S.30-31, 44.
- ÇATAK, A. (1981). “Develili Halk Şairlerinden: Âşık Derviş Osman”. *Erciyes*, 3, S.32, 18-20.
- ÇATAK, A. (1981). “Develili Halk Âşığı Seyrani”den Seyrani Üzerine Derleme ve Toplamalar”. *Erciyes*, 3, S.35, 10-13.
- ÇATAK, A. (1981). “Erkiletli Âşık Hasan”ın Destan-ı Kebiri Değil, Develili Seyrânî’nin İnsanlığın Yaradılış İlm-i Hikmet Destanı”. *Erciyes*, 4, S. 38, 13-14.
- ÇATAK, A. (1983). “Seyrani Üzerine Derleme ve Toplamalar”, *Erciyes*, yıl.6, S.65.
- ÇATAK, A. (1983). “İncili Çavuş Hakkında”. *Erciyes*, 6, s.63.
- ÇATAK, A. (1992). *Bütün Yönleriyle Seyranî*. İstanbul: Bayrak Yayımcılık Matbaacılık San. ve Ltd. Şti.
- ÇIBLAK COŞKUN, N. (2009). *Âşık Devaî Sanatı ve Şiirleri*. Mersin: Ajansfener Matbaacılık.
- DENİZ, R. (1996). *Erkiletli Âşık Hasan (Zeyni)*. Kayseri: Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- DENİZ, R. (2006). *Molulu Âşık Revaî*. Kayseri. Laçın Yayınları.
- DOĞAN, D. (2005). *Yozgat Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi*. Sorgun: Silam Ofset.
- DURBİLMEZ, B. (1993). *Karşılıklı Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DURBİLMEZ, B. (1998). *Taşınarlı Halk Şairleri*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (1999a). *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (1999b). “Âşık Veysel’in Kayserili Ozanlara Etkileri”. *Folklor / Edebiyat*, 19, 155-179.
- DURBİLMEZ, B. (1999c). *Kayseri’de Âşıklık Geleneğinin Tarihî Gelişimi*. Kayseri: ERÜ Araştırma Projesi.
- DURBİLMEZ, B. (2000). *Âşık Meydanı, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler*. Kayseri: Laçın Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2000). “Tarihî Olay-Edebî Metin İlişkileri Bağlamında Kıbrıs Konulu Âşık Tarzı Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies/Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, Volume/Cilt:2 Linguistics& Literature, 87-105. Gazi Mogosa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2001). “Kayserili *Âşık Meydanı*’nin Hayatı ve Sanatı”. *Folklor / Edebiyat*, 7/26, 169-187.
- DURBİLMEZ, B. (2002). “Türk Kültüründe Abdallar ve Abdal Mahlaşlı Halk Şairleri”. *Yol / Bilim, Kültür, Araştırma*, 18, 54-67.
- DURBİLMEZ, B. (2006). “Âşıkların Diliyle Erciyes Dağı”, *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’na Armağan*. (Ed. Ali Berat Alptekin), 554-570, Konya-Haarlem: Kömen-Sota.
- DURBİLMEZ, B. (2007). *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2007). “Âşık Tarzı Şiirlerde Sözlü Tarih (Kayserili ve Yozgatlı Âşıkların Şiirlerinden Örneklerle)”, *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (10-12 Nisan 2006)- Bildiriler*, 299-317. Kayseri: ERÜ Yayınları.

- DURBİLMEZ, B. (2008). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları: Taşpınarlı Halk Şairleri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2008). “Cingözoğlu Geleneği ve Cingözoğlu Âşık Seyit Osman”. *Avşarelleri*, S.3 (Ocak 2008), 3-7.
- DURBİLMEZ, B. (2013). “Tarihi Gerçeklerin Âşık Edebiyatına Yansıması Bağlamında Türk Mukavemet Teşkilatı ve Kıbrıs Mücahitleri”, *Folklor / Edebiyat - Folklore/ Literature, International Cuprus University Quarterly Cultural Journal*, 19/ 76, 173-193.
- DURBİLMEZ, B. (2014). *Karslı Âşık Murat Çobanoğlu/ Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Kayseri: Kardeşler Matbaası.
- DURBİLMEZ, B. (2016). “Âşık Hasretî (Sadı Değer)”, *Feyzi Halıcı ve Yirminci Yüzyıl Âşıkları Üzerine Araştırmalar 1*, (Haz. Ali Berat Alptekin), Ankara: Akçağ Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2016). *Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: *Lâçin Yayınları* /Bizim Büro Matbaası.
- DURBİLMEZ, B. (2017a). *Gelenekli Türk Anlatıları-1. İstanbul: Ötügen Yayınları*.
- DURBİLMEZ, B. (2017b). “Sıdki Mahlaslı Halk Şairleri ve Yenicali Âşık Sıdki Baba'nın Bu Şairler İçindeki Yeri”, *Yenicali Âşık Sıdki Baba ve Popülerlik Çerçevesinde Kültür ve Sanat Sempozyumu Bildirileri (13-15 Ekim 2016, Mersin)*, (Haz. Nilgün Çıblak Coşkun- Mete Bülent Değer), 43-85, Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2018a). *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*, 5. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2018b). “Türkiye Sahası Âşık Edebiyatında ‘Ayak’ Terimleri, Sorunları ve Öneriler”. *Yeni Türkiye / Türk Dili Özel Sayısı-1*, 24 / 99, 155-165.
- DURBİLMEZ, B. (2019a). *Türk Kültür Coğrafyası, Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2019b). *Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdki Baba Divânı*. İstanbul: Bilge Kültür- Sanat Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2020a). *Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı- Hasretî'den Örneklerle*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2020b). *Âşık Türkmenoğlu- Hayatı, Sosyo-Kültürel Çevresi, Âşık Edebiyatındaki Yeri, Şiir Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2021). *Çanakkale Destanları: Yozgatlı Ozanlardan Örnekler Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Ürün Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2022). “Derviş Sanatı ve Âşık Sanatı İlişkileri Bağlamında Âşık Ruhsatî'nin Sıdki Baba Üzerine Etkileri”, *Prof. Dr. Metin Ekici Armağanı*, (Haz. Selami Fedakar- Muvaffak Duranlı), Ege Üniversitesi (Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü) Yayınları: İzmir, 769-786.
- EMREBAŞ, N. (2016). “Galip Güler Âşık Cefâî”. *Sazın ve Sözü'nün Sultanları Yaşayan Halk Şairleri - XI.*, (Ed. Fatma Ahsen Turan-Ayfer Yılmaz). Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- ERGUN, S. N. (1944). *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*. C. I., Kenan Matbaası: İstanbul.
- EROL, Y. (2016). *Develili Âşık Ali Çatak / Hayatı, Şiir Sanatı ve Eserleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EROL, M. (2019). “Durbilmez/Ozantürk, Bayram Durbilmez”, <http://teis.yesevi.edu.tr/> madde-detay/durbilmez-ozanturk-bayram-durbilmez (Erişim: 15.11, 2020).
- İVGİN, H. (1983). “Seyrani Delisi Âşık Ali Çatak”. *Erciyes*, 6, S.65.
- GÖDE, H. A. (2010). *Âşık Gamgüder, Hayatı, Sanatı, Şiirleri*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- GÖKŞEN, E. N. (1970). *Behçet Kemal Çağlar*. Ankara: TDK Yayınları.
- GÖNÜLLÜ, C. (1998). “Ozanların Geleneğinde”, *Halk Ozanlığında Gelenek ve Göreneklerimiz*. Ankara: Halk Ozanları Kültür Vakfı- KB Yayınları.
- GÖRKEM, İ. (2006). *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu: Bütün Şiirleri*. İstanbul: E Yayınları.
- GÖZÜBENLİ, (Mustafa Önder), (1988). “Gerçek Âşıkların Destanı”. *Gülpinar*, S.266, 23.
- GÜNEY, E. C. ve ÇETİN E. G. (1953). *Meslekî, Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- GÜRLEK, A. (1975). *Memleketim Develi*. Ankara: Yeni Desen Matbaası.
- GÜRLEK, A. (2005). *Develi Şiirleri*. Kayseri: Develi Belediyesi Yayınları.

- GÜRLEK, A. (2009). *Develi’li Şairler ve Yazarlar*. Kayseri: Vatan Yayınları.
- KALKAN, E. (1988). *Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri*. Kayseri: Özel İdare Matbaası.
- KALKAN, E. (1996). *Kayseri Şairleri*. Kayseri: Önder Matbaası.
- KAPLAN, H. (1998). “Yüreğim”, *Halk Ozanlığında Gelenek ve Göreneklerimiz*. Ankara: Halk Ozanları Kültür Vakfı- KB Yayınları.
- KARADAVUT, Z. (1993). *Ozan Nihat, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*, Denizli.
- KAYA, D. (1985). “Üç Yeni Şairnâme”. *Erciyes*, S. 92.
- KAYA, D. (1994). *Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı*. Sivas: T.C. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- KAYA, D. (2009). *Şairnâmeler*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- KAYA, D. (2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KOCATÜRK, V. M. (1968). *Tekke Şiiri Antolojisi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- KÖKTÜRK, Ş. (2011). *Samsunlu Âşık Kemalî Bülbül, Hayatı- Sanatı- Şiirleri*. Samsun: İlkadım Belediyesi Yayınları.
- MAKAL, T. K. (1974). *Dadaloğlu*. İstanbul: Toker Yayınları.
- MUCUK, H. (2007). *Cingözoğlu Âşık Seyit Osman Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MUSTAFAYEV, C. (1989). *Aşık Kamandar- Borçalı Yaylası*, Bakü.
- OBEN, A. (2001). “Seyranî Delisi Âşık Ali Çatak”. *Develi Belediyesi Haber Bülteni*, S.2, 5.
- ÖZDEMİR, A. Z. (1985). *Avşarlar ve Dadaloğlu*. Ankara: Dayanışma Yayın Üretim Kooperatifi.
- ÖZEN, K. (1983). *Âşık Feryadî- Güldane*. Sivas: Dilek Matbaası.
- ÖZEN, K. (2003). “Âşık Ali Çatak’ın Halk Edebiyatına Hizmetleri”. *Erciyes*, yıl.26, (Mayıs 2003), 305.
- ÖZHAN, M. vd. (1992). *Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi*. Ankara: KTB Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- ÖZSOY, B. vd.(1992). *Destanlarla Erzincan*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- ÖZSO, B. S. (2005). *Başlangıçtan Günümüze Örnekleriyle Türk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZTELLİ, C. (1975). “Sivashlı Ozanlar Cöngü”. *Sivas Folkloru*, S. 32, 3-4.
- SAKAOĞLU, S. (1986). *Dadaloğlu*, KTB Yayınları: Ankara.
- SATOĞLU, A. (1962). *Başlangıcından Bugüne Kayseri Şairleri*. Kayseri: Hâkimiyet Matbaası.
- SATOĞLU, A. (1970). *Kayseri Şairleri*. Ankara: As Matbaası.
- SATOĞLU, A. (1980). *Halk Şairi Molu’lu Revaî*. Ankara: Emel Matbacılık.
- SATOĞLU, A. (1982). “Develili Âşık Ali Çatak”. *Erciyes*, 5, S.51.
- SATOĞLU, A. (2002). *Kayseri Ansiklopedisi*, KB Yayınları: Ankara.
- SEFİL D. (1994). *İçimdekiler*, Ankara.
- SİNGİL, A. (2002). *Develili Âşık Ali Çatak, Hayatı-Sanatı - Şiirlerinden Örnekler*, Yayınlanmamış Lisans Bitime Tezi, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- SOMUNCU, A. Ş. (2023a). “Kültür Tayfıncısı Olarak Âşıkların Dilinde Mutfak Kültürü (Develili Âşık Ali Çatak Örneği)”. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S.58, 143-157.
- SOMUNCU, A. Ş. (2023b). “Çevreci Bir Âşık: Develili Ali Çatak’ın Şiirlerine Ekoleştirel Bir Yaklaşım”. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, S. 37, 187-207.
- TATAR, M. (1996). *Develili Âşık Ali Çatak ve Şiirlerinden Seçmeler*. Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.
- ÜNEŞ, H. (2018). *Âşık Firkatî (Hayatı-Sanatı-Şiirleri ve Hikâyeleri)*. (Ed. Esmâ Şimşek). Artikel Yayınları: İstanbul.
- YENİTÜRK, C. (1993). *Vanlı Âşık Celâlî, Gönül Gözü*. Van: Van Valiliği Yayınları.
- YILMAZ, D. (2011). *Kayseri’de Âşıklık Geleneği ve Halk Şairi Habip Karaaslan (İnceleme – Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Prof. Dr. Fuzuli Bayat'ın 65 yaşına armağan edilmek üzere hazırlanan bu çalışmanın ilk bölümünde kendisinin kaleme aldığı, fotoğraflarla süslenen otobiyografisinin yanında bibliyografya bilgisi, akademi dünyasından yakın dostlarının paylaşma nezaketi gösterdikleri ortak hatıra yazıları ile kendisiyle yapılmış söyleşi yer almaktadır. Kitabın ikinci bölümü, Türk dünyasından önde gelen Türkoloji araştırmacılarının özgün araştırma makalelerinden oluşmaktadır. Kitap, önemli 39 bilim insanının imzasını taşımaktadır. Bu çalışmalardan 8 tanesi, "Genel Konular" hakkında; 14 tanesi "Türk Halk Edebiyatı" konusunda; 6 tanesi "Gelenek, Görenek ve İnançlar" konusunda kaleme alınmış olup 29 akademik yazıdan müteşekkildir.

Türkoloji alanının önemli isimlerini bir araya getiren bu kitapta yer alan yazılar, Prof. Dr. Fuzuli Bayat Hocamızın özen ve dikkati ile belirlenmiştir. Bu eserin ortaya çıkmasında gerek yazılarıyla gerekse hakemlik sürecinde destek vererek yanımızda olan değerli bilim insanlarına teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz. Bilim dünyasına katkıları için de Prof. Dr. Fuzuli Bayat Hocamıza şükranlarımızı sunar, 65 yaşını kutlayacak olan değerli hocamıza uzun ve sağlıklı bir ömür dileriz.

